

Devecseri életei

*Mikor még itt éltünk mindahányan
a világ világ volt, nemcsak álom.*

Ez év február 27-én ünnepeltük¹ a világirodalom első ismert alkotóját utolsóként magyarra fordító Devecseri Gábornak századik születésnapját. Bár költőként neve, sajnos, manapság már ritkán mond többet annál, mint a klasszikusnak számító gyermekvers, s az először Borsos Miklós rajzaival önállóan megjelent, klasszikus gyermekkönyv-ajándékként jegyzett *Állatkerti útmutató* (1945)² szerzője, de sokunknak eszünkbe juthat Kosztolányi Dezső elhíresült *Kancsal ríme*: „Itt volt tegnap Devecseri / jaj, de nagyon bevacsorált.” Erről persze tudhatjuk, hogy nem róla, hanem édesapjáról³ szól, ahogy arról beszámol egy késői esszéjében.⁴

„Én megközelítően se volnék képes érzékeltetni azt a pillanatot, mikor a vajúdas örökkévalóságának tűnő órái után egyszerre csak megütötte a fületem valami zsenge, vadonati, élő hangocská. Mirákulum. Lélegzetemet is visszafojtva, némán, pissenés nélkül figyeltem, de úgy, mintha nekem az eseményben nem is lett volna szerepem, csak taníja volnék. [...] Valami enyhe, eufóriás kábulatban lebegtem. Egyre álmélkodtam, olyasféleképpen éreztem magamat, mint mikor az ember végre a valóságban pillantja meg az évszázadok, évezredek óta világszerte ismert remekszobrot, képet, vagy tájat, amelyet mindaddig csak reprodukciókban látott és csodált.”⁵

Ha elhisszük, hogy édesanyja valóban ezeket gondolta negyvenhat év távlatából első gyermekének születésekor, akkor nem is csodálkozhatunk azon, hogy ez a fiú első percétől kezdve predesztinálva volt a hellén életöröm befogadására és múlhatatlan módozatú továbbadására.

Csodagyereknek számított, a magyar irodalom egyik fenegyerekének.⁶ Költői zsenijét igen korán megmutatta legelőször a Fonyód Dezső szerkesztette református, középiskolai diáklap, a *Mi Utunkban*,⁷ majd a Lónyay Gimnázium *Hangszórójában*, amelyet iskolai, baráti körének tagjai, Karinthy Gábor, Benedek István, Szilágyi Endre és a későbbi színművész, Szendrő József szerkesztett. Mindössze tizenöt éves, amikor Karinthy Gáborral közös első verskötetéhez⁸ az általuk fanatizált

„átkozott költő”, Somlyó Zoltán írt előszót. Ezután érkezett meg a *Nyugat* hasábjaira is,⁹ majd következett a Hajnal Anna és a Trencsényi-Waldapfel Imre-féle *Argonauták*.¹⁰ Szakmai szervezet kereteit először a Vajda János Társaságban élvezheti, amelynek később a jegyzője és igazgatósági tagja is lett. A Baumgarten Alapítvány könyvtárosaként kedves, elhunyt mestereinek kötetei között dolgozott már a háború alatt.

Édesanyja révén, aki a Hadik kávéház legendás társaságának törzstagja volt, olyan játszópajtásai voltak, mint a Karinthy-gyerekek (beleértve mind a hármát: az Ön fia Kertész Tamást, az én fiam Karinthy Gábort és a mi fiunk Karinthy Ferencet), a már említett Somlyó Zoltán fia, Somlyó György vagy a Kosztolányi-fiú, Ádám. Mindnek volt egy virtigli nyugatos apja, az övé azonban nem volt író. Ezért talált pótlékot a barátok apjaiban, Kosztolányiban, Somlyó Zoltánban és Karinthyban, vagy éppen Füst Milánban, de költészeti igénye mégis Babitshoz, Dante magyar fordítójához vonzotta, talán ő lenne az utánozandó Mester, a poeta doctus, ő az, akinek *Jónás könyve* című művét kívülről szavalja a barátok előtt.

Fiatalságukat sorozatos halálélmény határozta meg, tartotta sakkban mentális létüket szinte mindvégig: 1936-ban Kosztolányi – később könyvet írt róla *Az élő Kosztolányi* (1945) címmel –, valamint osztálytársuk, Szilágyi Endre, aki utat mutatott többük számára az irodalom felé. A következő évben Somlyó Zoltán, 1938-ban maga a nagy Karinthy, 1939-ben a költő öccse, Devecseri Péter tűnt el a földi létből, 1941-ben nemcsak az ő, hanem az egész magyar irodalom nagy apafigurája, Babits Mihály. És még csak ezután jött a vészidőszak, a bujdosás időszaka, amely alatt közvetlen környezetükből elveszítették Szerb Antalt vagy Honti Jánost, a neves folkloristát. Ezt az élményt, a múltó fiatalság, a nógrádverőcei¹¹ menedék veszélyeztetettségét a háború viszontagságainak, illetve a halál kérelhetetlenségének árnyékában ragadja meg Karinthy Ferenc talán legnagyobb korai regénye, a *Szellemidézés* (1946), amelybe értelemszerűen beformálódik a költő alakja is.

Talán a Hadik törzsgárdája találkozásinak rendszerességélménye (vagy az a tulajdonsága, amelyet anyja így jellemez: „nyolcéves korában lázasan foglalkoztatta a terv, hogy

egyletet alapít”¹²), vagy a középiskola légkörét alkotó, életének már említett szereplői szabják meg jellemének talán legvalószínűbb igényét: baráti körének kiépítését. Kiépítését, mert nem egyedülként de talán legmeghatározóbbként vonzó energiamezője köré csoportosul az a *Társaság*¹³ (néhányuk nem melleleg Kerényi Károly Stemma-körének¹⁴ is részei voltak), amelynek tagjai a magyar művészet és tudomány számos területének jeles képviselőivé lesznek később, s akik már itt, ifjúságuk kezdetén rendszeres találkozókat szerveznek.

„[...] a munka mellett a barátság volt állandó edzése. A barátság, amelyet ő a műalkotás rangjára, művei sorába emelt. Külön sajátos barátság-koncepciót alakított ki. Külön barátság-esztétikát és barátság-etikát. Mindenestül társas lény volt, igazi életformája a baráti együttlét. Legszívesebben annak szentelte minden idejét. Még az alkotáshoz se kereste az elhúzódo magányt. A papíron szinte akadály nélkül suhanó, nagy, artisztikus betűi is legtöbbször és legkészségesebben a baráti társaság kellős közepén, viták, tréfák, sőt, az elkerülhetetlen civódások zsvajva közt fonódtak alkotássá. Barátaimhoz – így címezte első igazán érett kötetét. Legtöbb versét azóta is barátaihoz intézte. Rajtuk keresztül intézte a világhoz. Minden álszemérmes titkolózás nélkül. Versei, prózai írásai tele vannak baráti keresztnevekkel: Peti,¹⁵ Cini,¹⁶ Gabi,¹⁷ Tomi,¹⁸ Jancsi,¹⁹ Vili,²⁰ Buba,²¹ Csala²² egy kis mitológia gyermeki titánjaiként élnek soraiban. Különös tehetsége volt a barátsághoz, ehhez a kényes, vérségi kötelékkel nem béklyózott, de a vérségi együvé tartozásnál is eltéphetlenebb kapcsolathoz. Koncentrikus körökként vonta maga köré a barátok gyűrűit, amelyek közül hozzá a legtávolabbiak is közel estek. Ritka módon tudta megőrizni a legfontosabb, de egyben legtörekenyebb, a gyerekkori barátságokat – és nemcsak megőrizni tudta, meg is tudta őriztetni másokkal, mások között is. [...] A banda hírhedt szombat esti bacchanálián költészet és matematika, klasszika-filológia és folklór, zenetudomány és egyiptológia fajtalandokott egymással. A talpalávalót istenített táncdalszerzőnk, Bartók zenéje szolgáltatta hozzá.”²³

A most idézett Somlyó György költőn, műfordítón kívül a szerinte az örökényi gro-

1

2

3

4

1. Devecseri Gábor és Somlyó György költői versenye Balatonlellén, 1941

2. Devecseri Gábor

3. Devecseri Gábor Szentpál (Rabinovszky) Máriával és Huszár Klárával, 1940-es évek

4. Devecseri könyvtárszobája

5. A Béla király úti villa

5

teszket²⁴ is megteremtő Társasághoz vagy Epepe-körhöz²⁵ tartozott még – minden bizonnyal nem fogok tudni mindenkit felsorolni – Vanyek, azaz Vajna János²⁶ és húga, a tanító Vajna Márta;²⁷ Schultheisz Emil,²⁸ Dobrovits Aladár felesége, Dömötör Tekla néprajztudós, Monáth Lajos mérnök, Anhalt István zeneszerző, Meller Péter klasszika-filológus, művészettörténész, Pogány Ödön Gábor művészettörténész, Pintér József újságíró és, persze, Örkény István író. A háború után az összejövetelek egyik központi helyszíne lett Devecseriék Béla király úti háza és annak kertje a Városkúthoz közel.

1948, a fordulat éve az ő pályáján is – mint annyi másokén – fordulatot jelentett, s majd csak 1956 hozta el az újabb fordulatot. Devecseri beáll a néphadseregbe, őrnagyi rangban kadétokat tanít irodalomra, szerkeszti a *Szabad Hazánkért* című, katonai lapot. 1949 és 1951 között az Írószövetség főtítkáráként az író-kollégák megélhetési lehetőségei, pénzek és jutalmak szétosztása feletti diszponálás lehetősége jutott „osztályrészeül”. Hinni akart olyasmiben, amelyben még közvetlen barátai szerint sem volt lehetséges, s ami még fájóbb volt az ő szemszögükből, hogy Devecseri egész addigi élete, neveltetése, indulása és az irodalmi élettől kapott impulzusai éles ellentétben álltak ekkor felvállalt szerepeivel. „Ha az *Önkéntes határőr* (1951) még a korabeli, magyar irodalmi hét szűk esztendőnek is legkevésbé maradandó teljesítményei közé tartozik, a vele egy időben (is) készült magyar *Iliászhoz* (1952) foghatóan nagyszabású, költői munka nem ment végbe ezekben az években a magyar irodalomban. A kettő egymás mellé téve ugyanakkor, ugyanazon szerző nevével fémjelvezve talán sohasem talált és sohasem is találhat többé példára egyetlen irodalomban sem. Ezt valószínűleg kevesen tisztázták magukban (Devecseri hívei közt éppúgy, mint kirekesztői körében), még kevésbé a nyilvánosság előtt. Sajnos, többnyire ki-ki a maga, egyik vagy másik oldalról eltorzított szemszögből látva, vagy csak az egyik, vagy csak a másik létezésének tényét tudja elfogadni. Holott Devecseri életműve, pályája és személyisége meg sem közelíthető (még távolról sem) e nélkül a megdöbbentő kettősség nélkül. S aki mégis e nélkül ítél felette, attól is megfosztja magát, hogy egy egyedülálló, ám sok másra is jellemző rejtélyes alkotáslélektani, politikai és poétikai helyzetet feltárjon a maga számára” – írja Somlyó György.²⁹

„A szabadság-hegyi vasárnap délutánok is megsínylették ezeket az éveket; az új magyar Homérosz nem tudta teljesen összefonni, amit az *Önkéntes határőr* szétszakított.”³⁰ – utal az egyik legközelebbi barát, fordításainak állandó lektora az életmű sematikus kisiklására,³¹

de végül a politikailag megszedült, átmeneti színvágásban szenvedő Devecseri visszalát önmagához és barátaihoz is.³²

Egy anekdota tolaakszik ide egy igaz barátság kezdetéről Vergilius eposzának fordítása kapcsán, érzékenyen megfestve Devecseri költői-emberi hozzáállását:

„Abban a néhány évben, 1956 után, Gabi is életének mélypontjára került. Nem kapott főtítkári, főszerkesztői, katonatiszti, tanári fizetést többé. Nem élt soha szegényebben. Lakásukon meg-megjelent foglalni már a végrehajtó. Mégse vállalta. Elbocsátatásom után, elsőnek talán, ő csöngetett ajtómon. A majdnem kész fordítást – ceruzás kéziratból – ő olvasta először. Szabaduló államfogyot

A Társaság tagjai a Devecseri-ház kertjében 1971 őszén. Balról: Szilágyi János György, Vajna János, Huszár Klára, Schultheisz Emil, Vajna Márta, Schultheisz Krisztina, Devecseri János, Huszár Imréné. Elöl: Devecseri László

LÁBJEGYZETEK:

¹ A 100. születésnapon a Petőfi Irodalmi Múzeumban versösszeállítást hallhattunk Havas Judit és Galkó Balázs előadásában, Dóka Attila zeneszerző három Devecseri-vers megzenésítését prezentálta, majd Ritoók Zsigmond professor emeritus és Polgár Anikó egyetemi docens beszélgetett *A műfordítógép* című kiállításunk kurátorával, Jeney Zoltánnal Devecseri műfordításainak időszerűségéről. Ezen írás az est bevezetőjeként elhangzott szöveg szerkesztett, kiegészített változata.

² A művet a költő kisfiának, Devecseri Jánosnak (1944–) dedikálta. Azóta számos kiadása látott napvilágot. Ahogy az lenni szokott jól sikerült gyermekművek esetében, ezt a művet is megzenésítették (Bródy János műve eredetileg Koncz Zsuzsa *Kertész leszek* című, magyar költők műveit feldolgozó, 1975-ös albumán jelent meg, persze, egészen más konnotációt hordozva, mint születése idején), megjelentették diafilmen (Wiederkomm Ervin rajzaival, 1980) és kézbe vehető leprellőkönyv alakban is kiadták.

³ Devecseri Emil (1877–1951) mérnök, banktisztviselő.

⁴ Devecseri Gábor: *Nyári versnaplók I/I.* = uő, *Lágymányosi istenek*, Magvető, Bp., 1979, 659–660.

⁵ Devecseriné Guthi Erzsébet: *Bívópatak*, Szépirodalmi, Bp., 1963, 123.

⁶ „Semmi kétség nem fér ahhoz, hogy Devecseri Gábor már igen fiatalon karácsonyfagyertya-módra szikrázott fel, bámulatos könnyűséggel verselt, eleinte csodagyerek-szokás szerint magára véve a példaképek, az idős mesterek stílusmaskaráit, s hatásról hatásra haladva a maga természeteszerű vedlésével kiküzdötte a maga sajátos hangját, hatalmas birodalmat kanyarítva ki magának a klaszika-filológia költői világtérképén, amelyen csakhamar behódolásra kényszerítette a vele vetélkedőket.” (Határ Győző, *Irodalomtörténet*, Tevan, Békéscsaba, 1991, 338.)

⁷ Ennél a lapnál indul a pályája még Csorba Győzőnek, Jékely Zoltánnak, Nemes Nagy Ágnesnek, illetve az idén szintén 100 esztendőös Szabó Magdának is.

⁸ *Devecseri Gábor és Karinthy Gábor versei*, Bp., Fórum, 1932.

⁹ *Hétköznapok temetése és Hegyi ének* című versei jelentek meg először a Nyugat 1935/6-os számában.

¹⁰ Lásd erről bővebben, illetve a lap és a Stemma-kör összefüggéseiről Trencsényi Katalin, *Az Argohajósok és más „görögök” viszontagságos kalandjai századunk harmincas éveiben – Az Argonauták című folyóirat története*, It 1996/3–4, 392–401.

¹¹ A ma Verőcének nevezett Pest megyei településen a Karinthy és a Devecseri család több nyarat töltött a háború előtt, többször felkeresték az itt élő, egykor Adyékkel is barátságot ápoló Rozsnyai Kálmán író (Petőfi korábbi menyasszonyának, Prielle Kornélia színésznőnek késői férjét) és feleségét, a Nil álnéven alkotó Dapsy Gizellát.

¹² Devecseriné Guthi Erzsébet, *Bívópatak*, Szépirodalmi, Bp., 1963, 126.

¹³ „[...] lexikonokban vagy más beszámolóokban hiába is keresnök a rá való utalást, hiszen létezett is, meg nem is.” (Dömötör Tekla, *Tálatosok Pest-Budán és környékén*, Szépirodalmi, Bp., 1987, 87.

¹⁴ Erről lásd legutóbb Fenyvesi Kristóf, „*A Dél betörése*” (*Kerényi Károly és a Sziget topológiája*), Itk 2012/3, 246–250.

¹⁵ Devecseri Péter (1921–1939) a költő öccse, tehetséges novellistaként tartotta számon a Társaság.

¹⁶ Karinthy Ferenc (1921–1992) író.

¹⁷ Karinthy Gábor (1914–1974) költő.

¹⁸ Kertész Tamás (1916–1989) vegyész-mérnök, Böhm Aranka és Kertész Tivadar orvos gyermeke.

¹⁹ Szilágyi János György (1918–2016): Szilágyi Endre öccse, ókortörténész, művészettörténész, a Szépművészeti Múzeum Antik

Gyűjteményének vezetője.

²⁰ Zolnay Vilmos (1913–1983) író, kritikus.

²¹ Rényi Alfréd (1921–1970) nemzetközi jelentőségű matematikus, az MTA Matematikai Kutatóintézetének névadója.

²² Dobrovits Aladár (1909–1970) művészettörténész, egyiptológus, az Iparművészeti Múzeum főigazgatója, első felesége Dömötör Tekla volt.

²³ Somlyó György: *Rekviem – Devecseri Gáborra*, in uő: *Két szó között*, Magvető, Bp., 1975, 231–232.

²⁴ „Nemigen vettük észre, hogy azt, ami e társaságnak talán legfőbb összetartó ereje, de mindenestre legegényibb belső tartalma volt – a világgal szembeni abszurd-groteszk magatartás korai megsejtése és agresszív gyakorlata –, éppen benne virágzott ki legdúsabban; méghozzá nemcsak a társasági életen belül, mint nálunk, hanem azon kívül, irodalmi munkásságában is. Mi az életben adott groteszk és abszurd hajlamainkat mintegy zárt folklórként éltük át, amelyet írói indulásunkban valamely szigorú, klasszicista törekvéssel ellenpontoztunk. Ő azonban már akkor mert úgy írni, ahogy mi zárt társaságunk körében éltünk, s azon kívül is élni szerettünk volna.” Somlyó György: *Örkény Istvánról – tíz percben*, = uő: *A költészet vérszerződése*, Szépirodalmi Bp., 1977, 470–471.

²⁵ Az összejöveteleken előadott pantomimszerű előadások szövegét jelentő szócska a vizszaemlékezések szerint a fiatal Karinthy Ferenc találománya. Később ezzel a címmel jelent meg egyik sikeres regénye is (lásd erről legutóbb Viniczay Zsuzsa: *Az újra-(nem)-olvasás hagyományja – Epepe* = Budapesti Negyed – *Utazás Karinthyából Epepebe II*, 403–426.).

²⁶ Vajna János (1921–1992) újságíró.

²⁷ Vajna Márta (1925–) Bródy András (1924–2010) közgazdász, majd Pierre Székely (1923–2001) szobrász felesége, Bródy János zeneszerző (1946–) és Bródy Mihály nyelvész (1954–) édesanyja.

²⁸ Schultheisz Emil (1923–2014) orvos,

ÚJ TAGOKKAL BŐVÜLT A DIA

A *Digitális Irodalmi Akadémia* (DIA) szeptemberi közgyűlésén három új tagot választott a testület soraiba. A Petőfi Irodalmi Múzeum felterjesztésére posztumusz tag lett *Áprily Lajos* (a Lyukasóra mostani számában ő a hónap költője: a szerkesztő) és *Nagy Gáspár* Kossuth-díjas költő és prózaíró (1949–2007, emblemikus költeményeivel és a Magyar Írók Szövetségében végzett szervezőmunkájával a rendszerváltozás egyik szellemi előkészítője). A közgyűlés nagy többséggel *Marno János* József Attila-díjas költőt, író, műfordítót választotta még a testület új tagjává (1949, a kortárs magyar líra jelentős képviselője, a költői formanyelv radikális megújítója, akit 2010-ben Magyarország Babérkoszorúja díjjal tüntettek ki).

A Petőfi Irodalmi Múzeum részeként működő Digitális Irodalmi Akadémia feladata kortárs, magyar szépirodalmi alkotások internetes megjelenítése. A digitális könyvtárban a tagok teljes életműve térítésmentesen hozzáférhető. Az akadémia honlapja szerkesztett, hiteles, gondozott szövegeket szolgáltat. Az alapítása óta eltelt csaknem két évtized alatt a DIA a kortárs irodalmi életben megbízhatóan jelen levő, az online, illetve a hagyományos kiadványokban rendszeresen hivatkozott, bevett intézménnyé vált.

1968-tól 1974-ig Antall József későbbi miniszterelnök elődjeként a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum főigazgatója, 1970 és 1972 között a Kútvölgyi úti Központi Állami Kórház igazgató-főorvosa, ekkor tehát értelemszerűen Devecseri kezelőorvosa is, 1974-től 1984-ig egészségügyi miniszter.

²⁹ Somlyó György: „Zeusz hasznos fia...” *Devecseri Gáborról – a De Amore új megjelenése mentén* = uő: *Philoktétésztől Ariónig II*, 212–213.

³⁰ Szilágyi János György: *Vajna János emlékezete*, <http://beszelo.c3.hu/cikkek/vajna-janos-emlekezete>.

³¹ Erről legutóbb lásd Reichert Gábor: „*Jó ember, jó gyerek akar lenni*” (*Devecseri Gábor Önkéntes határőr című elbeszélő költeményéről*), *Irodalomismeret* 2016/4.

³² Bár Horatiusról szólva, de Devecseriről ír: Szilágyi János György: *Mercuriusque* = uő: *Paradigmák*, Magvető, Bp., 1982, 23–24.

³³ Lakatos István: *A sötétség virágai*, Szépirodalmi, Bp., 1987, 192–193.

³⁴ Örkény István: *Gyorsfénykép Devecseri Gáborról*, ÉS 1972. okt. 7.

³⁵ Rényi Kató (Schulhof; 1924–1969) matematikus, Rényi Alfréd felesége.

³⁶ Itt, a kórházban jegyzi le, illetve mondja magnóra az újságok hasábján megjelenő *A hasfelmetszés előnyei* című emlékezés- és esszétörödékeit, illetve a már csak posztumusz összeállított verskötetét *A mulandóság cáfolatúl* címen.

³⁷ Erről az élményről, lényegében tehát Devecseri haldoklásáról szól Somlyó György *Árnyjáték* című, 1977-es kulcsregénye, sajátos hangulatú, a fájdalmas ürt keletkezésével betöltöni hívatott gyászunkja, különös remeke.

³⁸ „Gabi halálával kiesett közülünk az utolsó összetartó láncszem.” (Karinthy Ferenc, *Napló, II*, Littoria, Bp., 193.)

³⁹ Hubay Miklós: *Aranykor*, Szépirodalmi Bp., 1972, 205.

nemigen kényeztetek soha. Keserves éveknek nézhettem elébe magam is. Gábor heroikus küzdelmet indított, hogy Vergiliusom kiadása túl soká ne húzódjék mégsem. Kilincseltem, járt a napestig a várost. Ajtók, amelyek előttem résnyre se nyitak, az ő mosolya előtt sarkig tárultak. Latba vetette minden rábeszélő készségét (volt neki!), hogy átültetésem nyomdafestéket lásson mielőbb. Neki köszönhetem, hogy nem kellett évtizedig vagy tovább várakoznom, hogy a körülményekhez képest feltűnően hamar; 1962 elején az olvasók asztalára kerülhetett Aeneisem. Nevemet nem volt szokás említeni még.”³³

Devecserinek nem kellett (mint másoknak) belemenekülnie a műfordításba, hisz talán a legotthonosabban mozgott benne kortársai közül. Ha csupán a homéroszi teljességet kínálja tálcán olvasóinak magyar nyelven olyan érvényességgel, amelyet a fordítás keletkezésekor talán ő gondolt volna legkevésbé, akkor is a magyar műfordítás-irodalom halhatatlanjai között tartanánk számon. Nagyon hamar, 1938-ban közreadja Catullus összes költeményét, majd 1943-ban az antropozófus Albert Steffen verseiből ad egy fordításválogatást. Az 1960-as években Firdauszi *Királyok könyvét* és Ovidius *Átváltozások* című művét. 1961-ben jelenik meg a kor egyik legegységesebb műfordítás-vállalkozása, a Borszák Istvánnal szerkesztett, hetvenkét egykor élt és kortárs magyar költő fordítását felvonultató, kétnyelvű kiadásban napvilágot látott nagy Horatius-kötet, az *Opera Omnia*. És akkor még egyetlen szót sem ejtettünk a színműfordításairól: Aischüloszról, Szophoklészről, Euripidészről, Arisztophanészről, Menandroszról, Plautusról és Shakespeare-ről.

Alkotómódszere egészen sajátos volt. A Társaság összejövetelek is tette készen, folyton az ihlet pillanatát várva, „csőre töltött” írógéppel fegyverkezett fel. Amit leírt, akkor vagy később átjavította. Először egy szót, egy sort, egy strófát, egy bekezdést,

majd szép lassan az egész művet. Mindig a tökéletest kereste.

„*És mihelyt nekiült és írt – akármit: verset, egy magánlevelet vagy egy homéroszi himnuszt –, az, amit leírt, az összes leírhatók legjobbika volt. [...] Nem volt tanácsos, nem is lett volna értelme akár csak egyetlen szavába belekötöni. Mert minek? Fölháborodottan kikérte volna magának. Ő tudniillik azt is nagyon jól tudta, hogy annak a legjobbnak, amit most leírt, mégiscsak elképzelhető egy jobb, aztán egy még jobb, sőt, egy legeslegjobb változata is, amelyet azonban szintén csak ő és csakis ő lesz képes világra hozni. Ezért aztán mindent átírt, újra átírt, a piszkozatból a tisztázatba, a tisztázatból a kefelevonatba, a kefelevonatból a tördelt levonatba, amiért auzután, ha egy nyomdászunk rosszat álmodik, akkor egy tízmázsás, agyonjavított Devecseri-kötet ül a mellén”³⁴*

A Társaság tagjainak, Rényi Katónak³⁵ 1969-es öngyilkossága, férjének, Rényi Bubának 1970-es, illetve Dobrovits Aladárnak szintén 1970-ben bekövetkező halála után bombaként robbant a hír a költő súlyos betegségéről. Devecseri életének végső mozzanata mégis egy hihetetlen termékeny újjászületés a biztos halál árnyékában.³⁶ A mindig mosolygó életművész ott, kórházi ágyán is ír, fordít, emlékezik és fogadja vendégeit. Sokakat és rendületlenül. A Társaságon kívül betegágyánál megjelenik a magyar közélet színe-java. Majd egy éven keresztül történő haldoklása szürreális élményt jelentett barátainak és mindazoknak, akik figyelemmel kísérték tevékenységét életének e végső szakaszában.³⁷ 1971. július 31-én bekövetkező halála a Társaság tagjai számára – ha nem is azonnal és nem is végérvényesen, de³⁸ – egyet jelentett a felbomlással. Devecseri hosszú agóniája, illetve jelenlétének megszűnte olyan cezúrát hozott az összejövetelek minőségében, hogy azokat ezután már nem tekinthetjük legendának még azzal együtt sem, hogy a költő özvegye, Huszár Klára nagy igyekezettel próbálta a helyszín biztosításával és rábeszélőképességével szorosabban tartani a tagok kapcsolatát.

Hubay Miklóssal szólva ezt mondhatjuk összegzőképpen: „Azt a vidám pásztori ünnepet, amelynek központja Devecseri volt, én régen is csak úgy néztem, mint egy szép kép. Vágyakozva, de menthetetlenül a kereten kívül maradván. Olyan volt ez a kép, mintha Watteau festette volna: Indulás Cythéra szigete felé... Kosztolányit idézték a párok. S valahonnan Mozart zenéje szólt. A bokrokban priapusok álltak. Szobrok vagy igaziak? Azt se tudtam.”³⁹ ♦♦